

EX~ LIBRIS

PORTAVEU DE L'ASSOCIACIÓ
CATALANA D'EXLIBRISTES

ANY I / Núm. 1 / Juny-Desembre 1989

1

EX- LIBRIS

PORTAVEU DE L'ASSOCIACIÓ
CATALANA D'EXLIBRISTES

PUBLICACIÓ SEMESTRAL
D'HISTÒRIA, TEORIA I
TÈCNICA DE L'EX-LIBRIS

Any I, núm. 1 / Juny-Desembre 1989

Direcció
Francesc ORENES i NAVARRO

Redacció
Floridablanca, 70-72, 5è-2ª
E-08015 BARCELONA (Espanya)

Edició
ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES

Impressió
Impremta GUINART, S.A.
Milà i Fontanals, 41
08012 Barcelona
Dip. Legal: B-39.600-89

SUMARI

Salutació, *pàg.* 1-2

D'on venim, on som i cap a on volem anar
o una visió panoràmica de l'exlibrisme
modern català, *per Francesc Orenes, pàg.* 3-16

Xilografia d'Enric Cristòfor
Ricart i Nin, *pàg.* 17

Peteris Upitis (1899-1989) *per*
Francesc Orenes, *pàg.* 18-19

Noticiari, *pàg.* 20-22

En la coberta:
Ex-libris d'Enric C. RICART i NIN
per a Pepita Pallé (X2a/1957)

SALUTACIÓ

SALUTACION / GREETING

Greeting and introduction letter of the journal EX-LIBRIS, a biannual publicació of the newly created «ASSOCIACIO CATALANA D'EXLIBRISTES», heir of the dissolved «Asociación de Exlibristas de Barcelona».

Carta de saludo y de presentación de la revista EX-LIBRIS, publicación semestral de la recién constituida «ASSOCIACIO CATALANA D'EXLIBRISTES», sucesora de la extinguida «Asociación de Exlibristas de Barcelona».

Amics lectors:

És amb goig que us presentem la publicació que teniu a les mans. Malgrat les dificultats, que sempre hi són, ara ja és una realitat que la voldríem per molts anys, tants com l'entusiasme, l'interés i l'ajut deis que ens heu recolzat com associats, i més, vulgueu que siguin.

La flamant ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES (A.C.E.), creada en el mes de gener d'aquest any 1989, és la quarta associació dedicada als ex-libris en el que va de segle. La primera fou P<Asociación de Exlibristas Ibéricos», fundada l'any 1902 en pie Modernisme. Li seguí, vers el 1920, la «Unió d'Exlibristes Ibèrics» quan el Noucentisme ja havia arrelat a Catalunya. Vint-i-cinc anys després, l'any 1951, nasqué P<Asociación de Exlibristas de Barcelona», extingida vers el 1970.

Justament, en aquest any 1989 s'acompleix el centenad de l'aparició d'una de les primeres mostres considerades com pioneres de l'exlibrisme catalá modern. Está reproduïda en una de les pàgines d'aquest primer número de la revista. Es tracta de l'ex-libris litografiat que l'artista reusenc Ramon Casals i Vernis dissenyá pel bibliófil, també reusenc, Pau Font de Rubinat l'any 1889.

UASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES, hereva i successora de l'esperit de la seva immediata predecessora l'«Asociación de Exlibristas de Barcelona» neix amb la finalitat de promoure a casa nostra l'exlibrisme -que tant brillant paper va jugar en el passat- des de les diferents vessants de l'estudi, la creació i el col·leccionisme o, senzillament, el plaer de gaudir-los.

No és tant un afany historicista o arqueologitzant el que ens ha portat a fundar l'ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES com el desig de connectar amb un moviment internacional que sap assaborir el que és i el que representa la petita obra gràfica que són els ex-libris dins un món que avança per nous camins d'expressió plàstica i tècnica.

És per aixó que la nostra associació, única de l'Estat en el gènere, aspira a formar part de la E.I.S.A.E. (Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Ex-libris) que, amb un esperit singularment fraternal, ja aplega entorn deis ex-libris al voltant d'una trentena d'associacions mundials.

Volem que la revista que teniu a les mans sigui el vehicle canalitzador i

la tribuna oberta des de la que connectem sobre tot alió que, dins o fora de Catalunya, gira a l'entorn d'aquesta singular parcel·la de l'art que són els ex-libris. De moment, en aquest primer número que té un caràcter eminentment monogràfic, hem volgut donar una visió panoràmica de l'exlibris modern català, bàsica per entendre el fenomen.

És amb goig que us parlem de tot això i és amb goig que us ho comuniquem plenament convençuts que el coneixement, el cultiu, el col·leccionisme i la investigació o -insistim- el plaer de contemplar-los eixamplará lúdica-ment els horitzons de la nostra cultura personal i col·lectiva.

Ex-libris de Teresa COSTA i GRAMUNT
per a l'A.C.E. (P7a/1989)

D'ON VENIM, ON SOM I CAP A ON VOLEM ANAR O UNA VISIÓ PANORÁMICA DE EEXLIBRISME MODERN CATALÁ

per Francesc ORENES i NAVARRO

This article aims to give an overall view of the modern Catalan bookplates through their various development stages. The author analyses the three stages of the contemporary Catalan bookplates starting with the three associations which have been in Catalonia this century to finish with a declaración of purposes of the newly created «Associació Catalana d'Exlibristes».

Este trabajo pretende dar una visión panorámica del exlibrismo catalán moderno a través de las diferentes etapas de su evolución. El autor analiza las tres épocas que perfilan el exlibrismo catalán contemporáneo a partir de las tres asociaciones que han existido en Catalunya en lo que va de siglo para desembocar en una declaración de intenciones de lo que quiere ser la nueva «Associació Catalana d'Exlibristes».

Es inimaginable la magnitud que ha pres el món de l'ex-libris, marca amb la que hom identifica i personalitza els llibres de la pròpia biblioteca: Trenta associacions mundials amb llurs revistes o butlletins, més de cinc mil publicacions generals o específiques sobre el tema i més de quatre mil artistes que cultiven en l'actualitat arreu del món aquesta singular parcel·la de l'art. Poc s'ho podia pensar la persona que, fos d'on fos i quan fos, escriví per primera vegada en les guardes del seu llibre: «Aquest (llibre és meu)» o «Aquest llibre pertany a ... ».

L'ex-libris, que ja existia com inscripció manuscrita abans de la invenció de la impremta en el segle XV, és a partir d'aquest fet que comença a prodigar-se com a petita estampa impresa unida al llibre. D'aleshores ençà, llibre i exlibris han avançat inexorablement units com causa i efecte, si bé és cert que l'ex-libris ha anat adaptant-se, com el mateix llibre, als gustos, modes i estils de cada època, però gairebé sempre i fins el segle XIX amb un caràcter eminentment heràldic. No és fins a les darreries d'aquest segle que apareix l'ex-libris de factura moderna, objecte del nostre estudi.

Iniciat ja a Europa vers el 1870, Catalunya par-

ticipà d'aquest moviment renovador de l'ex-libris gràcies sobretot als pioners que foren Alexandre de Riquer, des de Barcelona, i Pau Font de Rubinat i Ramon Casals Vernis, des de Reus. Aviat se'ls uniren Josep Triadó i Joaquim Renart, formant tots ells el quintet impulsor de l'exlibrisme modern català de primera hora, tan significat en el traspàs de segle.

Tres etapes marquen el desenvolupament i evolució de l'exlibrisme modern a casa nostra després del seu naixement a les darreries del s. XIX. Són com tres moments forts que palesen sobradament la forja amb la que l'exlibrisme arrelà a Catalunya, ni que fos com producte importat, tot demostrant la clara voluntat de ser presents dins el context d'una Europa moderna.

De llavors ençà, amb alts i baixos considerables, el moviment exlibrístic no ha deixat mai d'existir a Catalunya durant tot el que va de segle, potenciat sobretot per l'associacionisme i el col·leccionisme o, senzillament, pel cultiu que n'han fet els artistes.

És de tot aquest panorama que en volem donar compte en aquest article amb la finalitat de situar el lector en el terreny que ens ocupa.

ELS ORÍGENS

Un conjunt de factors conllueixen en el que són els orígens de l'exlibris català contemporani dins el període comprés entre el 1875 i el 1900. D'una banda, l'aparició dels primers escrits reclamant la importància sobre el tema. En segon lloc, el contacte dels precursors -bibliòfils i artistes- amb l'estranger i, en darrer terme i com a més important, la pròpia creació d'ex-libris de factura moderna.

Pel que fa al primer aspecte, el bibliòfil i polifacètic col·leccionista Dn. Mariano Pardo de Figueroa, conegut pel pseudònim de Dr. Thebussem, l'any 1875, just en el moment en què l'exlibris modern acabava de néixer, publicà un article sobre ex-libris espanyols a la revista «Ilustración Española y Americana» (1), constituint-se així en el primer autor espanyol que escrivia sobre el tema. Només un any abans ho havia fet el francès Poulet Malassis en publicar el primer estudi històric d'ex-libris, «Les Ex-libris français depuis leur origine jusqu'à nos jours» (2).

No serà, però, fins vint anys després -el 1895- que apareixerà un segon article sobre ex-libris escrit per Francesc Viñas i Serra a la «Revista de Gerona» (3) parlant sobre col·leccionisme, fet que ens fa pensar que aquest art ja s'havia introduït a Catalunya.

De fet, però, tant Alexandre de Riquer el 1902 (4) com Ramon Miquel i Planas el 1905 (5), dues autoritats en matèria d'exlibris, es planyen del retard i de la poca incidència que el moviment exlibrístic europeu té a casa nostra. L'opuscle de Ramon Miquel és ben explícit:

«...Esto ha ocurrido con los ex libris, a los que, desde 1870, se viene reconociendo una indiscutible importancia en cuanto a su estudio, siendo a la vez causa de un movimiento de arte muy digno de atención.

Pero en España estas cosas repercuten siempre algo tarde, y así hoy, cuando ya existen estudios muy completos de los ex libris en todos los países civilizados y la formación de colecciones está tan desarrollada en todas partes, empieza apenas en nuestro país el movimiento exlibrístico».

Sigui com sigui, el fet és que a començaments de segle el moviment ja havia arrelat a casa nostra.

Un segon factor determinant de l'exlibris català modern foren els viatges que Alexandre de Riquer realitzà a Anglaterra abans del 1900 (6), on en contacte amb els prerrafaelites descobrí, entre altres coses, l'exlibris que magistralment conreà després del seu retorn a Barcelona.

Si Alexandre de Riquer rebia la influència anglesa, els reusencs Pau Font de Rubinat i Ramon Casals Vernis rebien l'impacte de la important col·lecció de 10.000 ex-libris antics de la Bibliote-

ca Nacional, exposats a París amb motiu de l'Exposició Universal de 1889. Uefecte immediat fou, igual que amb Riquer, la creació de marques de biblioteca després del seu retorn a Barcelona, el mateix any de 1889.

Ex-libris de Ramon CASALS i VERNIS
per a Pau Font de Rubinat (La/1889)

És així, doncs, com sorgeixen per camins diferents els primers ex-libris moderns gràcies als artistes Alexandre de Riquer i Ramon Casals Vernis i el mateix bibliòfil Pau Font de Rubinat. I si bé es discuteix sobre les dates exactes de llur execució, no hi ha cap dubte en situar-los abans del 1900.

Es coneixen, però, algunes mostres afilades d'ex-libris anteriors a aquests: El que el dibuixant J. Serra i Gibert dissenyà el 1872 per a Marian Agulló, gravat per Josep Roca i Alemany; l'ex-libris circular que Eudald Canivell dibuixà el 1888 per a Rossend Arús i Arderiu i els que el pintor Josep M. Sert dibuixà el 1892 per a M. Bultó -que en realitat és un superlibris (7)-, per al Comte de Sert, per al Marqués de Lamadrid i per a Jaime de Borbón en l'exili a París. Tots aquests ex-libris, marques aïllades, són importants perquè formen part de la protohistòria de l'exlibris modern català.

La primera publicació barcelonina que parlà sobre el tema fou el setmanari «Luz» que en els mesos de novembre i desembre de 1898 publicava algunes mostres d'ex-libris anglesos. A partir del 1900, gairebé la totalitat de revistes modernistes se'n foren ressó potenciant el que havia de ser el naixement d'un moviment autòcton d'ex-libris catalans contemporanis, des de llavors anomenats artístics per a distingir-los dels heròldics.

«Sigillum Domini Bofarull»
de Pau FONT de RUBINAT (1890)

Ex-libris de Josep M. SERT i BADIA
per a M. Bultó (1892)

PRIMERA ÉPOCA

Aquesta primera etapa, la més rica i esplendorosa, tenint com a marc contextualitzador el posture Modernisme, correspon a la creació a Reus, l'any 1901, de la «Societat d'Amics deis Llibres i deis Ex-libris», sense una gran incidència, i l'any 1902 la creació del primer col·lectiu Textlibristes a Barcelona, l'«Asociación de Exlibristas Ibéricos», gràcies sobretot a l'impuls del bibliòfil Ramon Miquel i Planas.

Un any més tard, aquesta associació publicava la «Revista Ibérica de Exlibris» (1903-1906), una de les joies admirables del nostre modernisme gràfic català, obra deis germans Miquel i Planas, Frederic J. Miracle, Josep Triadó i Víctor Oliva. Amb una clara voluntat, la «Revista Ibérica de Exlibris» es proposava representar els passos ibèrics, sense cap mena d'exclusivismes, dins el concert exlibristic europeu.

La qualitat artística i la pulcritud artesana de la «Revista Ibérica de Exlibris» no hagué d'envejar res de la «Kelmscott Press» de William Morris. Presentada en quatre volums de quart major ricament relligats per la casa «Miquel i Rius» de Barcelona, els seus continguts constitueixen un important document històric, teòric i gràfic sobre els ex-libris i els exlibristes de l'època.

Impresa per les cases «Oliva» de Vilanova i «Fidel Giró» de Barcelona, en les seves planes hi figuren, admirablement reproduïts, gravats i polícromies Tuna bona part d'ex-libris realitzats entre el 1903 y el 1906, així com notícies i referències exhaustives de diferents exposicions d'ex-libris i, al final deis tres primers volums, una «Bibliografía y catálogo descriptivo formados por la redacción de la Revista Ibérica de Exlibris», de molt interès pels estudiosos del tema.

Tota una munió d'artistes reunits al voltant del patriarca de l'exlibrisme, Alexandre de Riquer, donaren a l'exlibrisme de l'estat un signe de catalanitat, alhora que recuperaven una tècnica artesanal com era la calcografia -gravat sobre metall- condemnada a desaparèixer ja que el seu ensenyament no s'impartia en cap centre oficial.

A més deis noms deis pioners esmentats -Riquer, Triadó, Renart, Casals, Font de Rubinat- és de justícia recordar el nom i l'obra de Joaquim Diéguez, Jaume Llongueras, Modest de Casademunt, Enric Moyá, Domènec Coromines, Alexandre Cardunets, Francisco de Cidón i Víctor Oliva, que amb més o menys dedicació crearen ex-libris.

I a més d'aquests podríem citar encara el nom

Ex-libris d'Alexandre de Riquer i Ynglada per a Joan Llongueras (Pla/1901)

Ex-libris de Joaquim Renart i Garcia per a Josep Monsalvatje (Pib/1904)

d'altres artistes, afeccionats i fins i tot col·leccionistes que incursionaren el camp de l'ex-libris. Aquest és el cas d'Apelles Mestres, Adrià Gual, Lluís Martorell, Francesc Labarta, Josep Passos, Josep Pascó, Eudald Canivell, Adolf Ruiz, Fidel de Moragas, Joan Jutglar o Josep M. Roviralta, Àngel Bàrcia, Salvador Barba, Jordi i Xavier Monsalvatje, Ramon Ferrer, Josep Plana... només per citar els més significats. Gaietà Cornet i Llorenç Bruni constitueixen un cas apart ja que realitzaren marques de caràcter humorístic i caricaturesc, un nou gènere dins el panorama de l'ex-libris modern.

Tal com hem avançat, és per aquests anys que Ramon Miquel i Planas publicava un petit opuscle de 32 pàgines amb 72 il·lustracions d'ex-libris: «Los Ex-libris y su actual florecimiento en España» (1905), reclamant la importància sobre el tema, i la triada d'artistes barcelonins pioners d'ex-libris publicava sengles llibres amb mostres de les seves primeres marques de biblioteca: Ex-libris d'Alexandre de Riquer (1903), Primer Llibre d'Ex-libris d'en Triadó (1906) i Els Exlibris Renart (1907) (8). Gairebé totes les revistes modernistes de l'època se'n feren ressó i es convertiren en els canals propis i difusors idonis del moviment.

Així, doncs, en aquesta primera etapa és tam-

bé tot un conjunt de factors el que adoba el terreny propici per a l'exlibrisme: L'aparició del nou estil i el seu recolzament i difusió a través de les publicacions de l'època. L'important desplegament de les Arts Gràfiques i la florida de les Arts del Llibre. L'interès creixent dels bibliòfils i el propi col·leccionisme d'ex-libris potenciat per l'associacionisme, les publicacions periòdiques i les exposicions que es fan, ja des del 1901, sobre el tema, la més important de les quals fou la que es realitzà el desembre de 1907 i gener del 1908 als locals de l'Associació de Lectura Catalana» del carrer de Trafalgar de Barcelona, amb motiu de la qual Ramon Miquel i Planas pronuncià una conferència sobre la «Significació patriòtica del moviment exlibrístic català».

Ara com ara, l'estudi més seriós i complet de l'època modernista pel que fa a les arts gràfiques és el que realitzà Eliseu Trenc i Ballester: «Les Arts Gràfiques de l'època modernista a Barcelona» (9), dedicant un capítol als ex-libris i exlibristes, punt de referència obligat per a qualsevol estudiós del tema.

EX-BIBLIOTECA

VICTOR · OLIVA

Ex-libris de Gaictá CORNET i PALAU
per a sí mateix (Pla/1903)

Ex-libris de Víctor OLIVA
per a sí mateix (Pla/vers el 1904)

SEGONA ÈPOCA

La crisi del Modernisme, primer, i les dificultats inherents de la 1 Gran Guerra (1914-1918) frenaren i paralitzaren el moviment exlibrista català, si bé és cert que es continuaren creant marques sense grans ruptures estilístiques respecte a Petapa anterior, tot i que hi hagué una moderació en la utilització de les formes pròpies del Modernisme i aparegué una decoració pròpia noucentista, barreja d'Art Déco i Classicisme mediterrani.

Segons Eliseu Trenc Ballester (10), entre el 1916 i 1920, tres joves artistes «salvaren l'art de l'exlibris a Catalunya gràcies a l'assimilació de l'estètica noucentista: Ismael Smith, Joaquim Figuerola i Joan Vila (D'Ivori)». A aquests, però, podríem afegir els noms de Fidel Aguilar, Lluís Bracons, Feliu Elias, Mezquita Almer, Josep Pey i Darius Vilás, si bé amb una producció minsa d'exlibris.

L'obra d'Ismael Smith, com una part de l'obra de Joan Vila encara que diferenciada, s'inspira en l'anglès Aubrey Beardsley i gaudeix d'un grafisme net i elegant i una estilització notable. Per contra, Joaquim Figuerola participa més del caràcter neogotitzant de la primera hora modernista, tot i que més tard evolucionó cap al Noucentisme, no sense una càrrega d'ornamentació i sim-

Ex-libris d'Apel·les MESTRES i OÑÓS
per a sí mateix (Pla/vers el 1905)

Ex-libris de Jose TRIADÓ i MAYOL
per a sí mateix (Pla/vera el 1915)

Ex-libris de Joan GARCIA JUNCEDA SUPERVIA
per a Carles Soldevila (Pla/?)

bologia propera a Triadó.

El moment àlgid d'aquesta segona etapa se situa pels volts del 1918 en què els hereus de l'antiga «Asociación de Exlibristas Ibéricos» constitueixen a Barcelona la «Unió d'Exlibristes Ibérica». El relleu de la torxa de l'exlibrisme ara estava en les mans de Miquel Gras, Jacint Viola, Antoni Pach, Joan Baucis, Ricard Bosch i l'artista gravador Lluís Garcia Falgás, eufòricament recolzats per col·leccionistes de primera i segona hora com Frederic J. Miracle, Bartomeu Sigalés, Antoni Dalmau, Santiago Rosal, Jordi i Josep Monsalvatje, Joan B. Batlle, Hugo Sanner, el gravador Ramon Borrell i el mateix Josep Triadó, entre altres. Uany 1920 moria a Mallorca el degà de l'exlibrisme català, Alexandre de Riquer.

Durant el 1921 i 1922, aquesta segona associació publicò la revista «Pro Ex-libris», de petit format i impresa per Francesc Borràs en paper fil de la Casa Guarro amb un tiratge de 150 exemplars. Hereva de l'esperit dels pioners, vingué a entroncar de manera real amb els seus predecessors de la «Revista Ibérica de Exlibris», encara que per poc temps, amb el clar objectiu de refer aquella germanor que desfeu la 1 Guerra Mundial. Llegim en el Pòrtic de presentació del primer volum (11):

«En veure la nostra Revista la claror térbola del món agita; d'ara, no sols salutem amb efusió sinó que ens agermanem desseguida amb els esperits freturosos de l'amor i el pensament salvats del naufragi o dignificats per la dolor del naufragi (...) (volum restablir un comerç d'idees que dona rendiment d'Eternitat. No demanem compradora, sinó devots (...)).

Homes de totes les idees, de tots els idiomes, de tots els països, homes de la unitat espiritual de la Terra: Aquesta revista és el nostre casal emocionant; car si en l'amor al llibre som germana, podeu trucar a la nostra porta i seure entre nosaltres, com en una reunió o un retorn a casa vostra.

Articles sobre l'obra dels gravadors Lluís Garcia Falgás i Ramon Borrell, Antoni Bulbena -una jove promesa, traspasat ben prematurament- i el dibuixant documentalista Alexandre Cardunets, i mostres de Joan G. Junceda, Lluís Álvarez, Anton Assens, Joaquim Julibert, Josep Lisbona, Antoni Saló, Joan Gols, J. Sabaté i Joan Vila ens fan adonar d'una important segona fornada d'artistes exlibristes catalana que s'havien sumat al cultiu d'aquest art.

Al nom d'aquests podríem afegir encara els d'Emili Ferrer, Francesc d'Assís Galí, Francesc

(Per moure a Catalunya)

Ex-libris de Llorenç BRUNET i TORROLL
per a Josep Monsalvatje (Pla/1918)

Ex-libris d'Ismael SMITH
per a Juan Riatlo y Gayagos (Pla/vers el 1917)

Ex-libris d'Antoni BULBENA i MASFERRER
per a sí mateix (Plb/1922)

Flos, Xavier Nogués, Josep Pey, Josep Obiols, Antoni Saurí, Emili Terso;... només per citar alguns deis més destacats que, si bé no treballaren amb la profusió deis pioners, deixaren mostres d'innegable valor.

Cal ressenyar encara dos importants articles de fons apareguts en el 1 i 11 volum de la revista «Pro Ex-libris»:

«La didascàlia del exlibris» (12), escrit per Jaume Barrera, qui advocava per fer una història literària de l'exlibrisme, i l'article «Postguerra i exlibrisme», d'Eduard Molas (13), interessant reflexió sobre el moment exlibrístic, alhora que en el Pòrtic del volum 11 A. de Rius Vidal, d'una manera molt ideal, reclamava la importància del paper de l'educació i integral deis infants (14), coincidint plenament amb els objectius socials del Noucentisme.

Aquest segon i curt període de vida exlibrística fou només un presagi del que podia haver estat si les circumstàncies, com sempre, haguessin afavorit els objectius proposats.

Ex-libris de Joan VILA (D'Ivori)
per a sí rateix (Pla/1919)

Ex-libris de Josep OBIOLS i PALAU
per a Pompeu de Quintana i Serra (Xla/1921)

Ex-libris de Joaquim PLA i DALMAU
per a F. Esteve Botey (X2a/1949)

TERCERA ÉPOCA

La llavor plantada en el Modernisme i rebrotada en el Noucentisme tornó a florir a la meitat del nostre segle. Així, desapareguda ben aviat la «Unió d'Exlibristes Ibèrics» i la seva publicació la revista «Pro Ex-libris», Catalunya veié renéixer en un tercer moment el moviment exlibrístic associacionista, després d'un llarg període de letargia de gairebé vint-i-cinc-anys.

De fet, però, en aquest quart de segle continuen creant-se marques i el tema de l'ex-libris no deixà de tractar-se en revistes i publicacions per autors com Feliu Elias, Joan Merli, Carles Soldevila, Jiménez Moya o Joaquim Renart.

Acabada la II Gran Guerra (1939-1945) es fundava a Madrid l'«Asociación de Exlibristas Ibéricos» (1946) que per espai de cinc anys, entre el 1952 i 1956, publicó nou números de la revista «Ex-libris». En el període que precedeix, com veurem, a la fundació de l'associació barcelonina l'any 1951 es realitzaren nombroses exposicions per tota la geografia catalana, mostra evident de l'interés pel tema, tant per part d'artistes com de col·leccionistes. La primera d'aquestes exposicions és la que l'any 1947 realitzaren al Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona, els artistes Ramon Bonet, Joan Estiarte, Maria Figuerola i Josep M. de Riquer.

Ex-libris de Lluís MALLOL i SUAZO
per a Antoni Martínez (Pla/vers el 1950)

Ex-libris de Ramon BONET i SINTES
per a Emili Vendrell (Pla/vers el 1950)

Ex-libris d'Antoni OLLÉ i PINELI.
per a J. Viladevall (X2a/1954)

L'any 1949, l'artista gravador Francisco Esteve i Botey publicada el llibre «Ex-libris y exlibristas» (15), i és per aquest mateix període que la llibreria barcelonina «L'Arxiu» de Josep Batlle es convertia en el centre neuràlgic i impulsor, altra volta, de l'exlibrisme català.

El moment més important d'aquesta tercera etapa culminó amb la creació de («Asociación de Exlibristas de Barcelona» (A.E.B.) el dia 11 de febrer de 1951 que, pel juny del mateix any, donava llum a una Circular, publicada ininterrompudament per espai de quasi vint anys amb un conjunt de quaranta números (1951-1970). Artífexs d'aquesta tercera hora de l'exlibrisme català foren Joaquim M. Casas, Joan Estiarte, Enric Peiró, Ernest March, Josep Batlle, Àngels Ruaix, Pau Wunderling, Joan Artur Sedó i Agustí Arrojo, tots ells membres de la primera junta directiva de l'associació.

L'aparició de la «Circular de la Asociación de Exlibristas de Barcelona», a trenta anys vista de la revista «Pro Ex-libris» (1921-1922) i quaranta vuit anys de la «Revista Ibérica de Ex-libris» (1903-1906), recollint els fruits de la llavor plantada per aquestes, cercava «l'enaltiment i difusió de l'exlibris» a través de la germanor universal. És amb aquest esperit que havia estat fundada l'associació:

Ex-libris de Ricard MARLET i SAURET
per a Miquel Vives-Jenny (X2a/?)

Ex-libris de M. Josepa COLOM i SAMBOLA per a Jesús Vallina (X2a/1964)

Ex-libris d'Antoni GELABERT i CASAS per a Rafael Masó (X2a/vers el 1950)

Ex-libris de Joan ESTIARTE i SAMSÓ per a sí mateix (X2a/?)

«Su finalidad básica es el estudio, desarrollo y expansión del pequeño grabado, conocido bajo el nombre de ex-libris y que es tan apreciado por los bibliófilos y coleccionistas (...) Todos los entusiastas y amantes del pequeño grabado tan significativo y bellamente ejecutado pueden ahora, al agruparse bajo el sello de la A.E.B., mejorar su intercambio y mantener una más estrecha relación con los restantes coleccionistas distribuidos por todo el orbe».

La «Circular de la Asociación de Exlibristas de Barcelona», de format 29 x 21 cm. impresa sobre paper couché en els tallers de Gráficas Minerva, de Barcelona, és important no solament pels seus quasi vint anys d'existència (1951-1970), sinó perquè constitueix un bon compendi històric, teòric i tècnic de l'exlibrisme català des del 1900 cap aquí; perquè és un important noticiari gràfic i documental del moviment exlibrístic del nostre país i de l'estranger i perquè propicià l'estudi monogràfic de l'exlibrisme en totes les seves vessants i el promocionà a tots els nivells.

Quasi un centenar d'artistes vingueren a engruixir les files de primera i segona hora. El gravat xilogràfic i calcogràfic rebé un gran i important impuls per artistes com Antoni Ollé Pinell, Enric C. Ricart Nin, Ricard Marlet Sauret, Joaquim Pla Dalmau, Antoni Gelabert, Pere Quetglàs, Carles

Ex-libris de Teresa COSTA i GRAMUNT
per a ella mateixa (P7a/1986)

Puntís o F. Esteve Botey, Teodoro Miciano, Lluís Alegre, Jaume Pla, Luis Enríquez de Navarra, Ernest Furió, Raimon Rossell, Alexandre Coll, Julio Fernández, Frank Alpresa, M. Josepa Colom, Elfi Osiander, Enriqueta Calsina, Joan Barbará... només per a citar alguns dels més importants.

A més d'aquests hem de recordar el nom d'artistes i dibuixants tan notables com Mateu Avellaneda, Antoni Batllori, Ermengol Alsina, Lluís Algué, Joan Anglada Villá, Josep Benseny, Maria Cirici, Lluís Malloj, Ricard Opisso, P Sanz Lafita, Bartomeu Trias, Ignasi Vidal... qui, amb més o menys dedicació, incursionaren el camp dels ex-libris. Com podem adonar-nos, la història de l'ex-librisme al nostre país, amb totes les leves implicacions, encara està per a fer.

L'«Asociación de Exlibristas de Barcelona» tingué una vida molt activa que progressá a ritme creixent: Exposicions periòdiques d'ex-libris d'artistes nacionals i estrangers, conferències, visites... Institucionalitzá el «Premio Sedó Peris-Mencheta», gràcies al mecenatge del seu president d'honor Juan Sedó Peris-Mencheta, a fi d'estimular entre els artistes la realització d'ex-libris.

Una de les activitats més significades de l'associació fou la celebració a Barcelona, del 3 al 6 de julioj de 1958, del VI Congrés Europeu -avui internacional- d'Ex-libris, en el que el gravador

Jaume Pla presentó les «Sigles Barcelona», un sistema de classificació d'ex-libris segons les tècniques de realització, avui reconegut internacionalment. Uánima d'aquest Congrés fou la col·leccionista Pepita Pallé i Vachier. Uassociació barcelonina s'havia fet un espai reconegut i merescut en el concert europeu, mostra evident de la seva projecció.

Aquesta tercera etapa clogué vers el 1970 en qué deixá de publicar-se la «Circular de la Asociación de Exlibristas de Barcelona». Malgrat que l'associació encara existeix, la seva vida és pràcticament nublada. Alguns artistes d'ex-libris continuen treballant, sobretot per l'estranger.

Ex-libris de Francesc DRENES i NAVARRO per a Maria Ribelles (P7a/1988)

Ex-libris d'Oriol M. DIVÍ per a Pepita Pallé (X2a/1989)

Ex-libris de Joan VILANOVA i ROSET per a Dom Oriol M. Diví (Pla/7)

QUARTA ÉPOCA

Han passat vint anys des que paulatinament s'anà extingint l'«Asociación de Exlibristas de Barcelona» avui convertida en aquesta quarta etapa, des del mes de gener i per l'esforç d'uns quants entusiastes, en ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES (A.C.E.), amb la voluntat d'ampliar l'àmbit barceloní, almenys de nom, de la postre predecessora.

És important constatar que les tres associacions d'exlibristes que han existit a casa nostra en el que va de segle han estat tres fites significatives -com tres moments forts- d'un moviment que no ha mort mai, i que avui torna a donar fe de vida, gràcies sobretot als artistes que, amb associació o sense, han anat creant ex-libris de manera més o menys abundosa.

Salvant omissions, ens estem referint a Raimon Rossell, Elfi Osiander, Enric Clusellas, Jaume Pla, Joaquim Pla, Josep M. Nuet, Joan Vilanova, Ricard Vives, Antoni Batllori, M. Josepa Colom, Oriol Diví, Roser Agell, Joan Barbará. Volem referir-nos també al treball notable de gravadors valenciana com Luís Enriquez de Navarra, Julio Fernández Sáez, Carles Gargallo, Antoni Moreno, Joan Genovés i Joan Vicent Botella. I l'obra també d'artistes més joves com Armand Muntés Plácid Boqué, Teresa Costa, Carles Arnau, Víc-

tor Oliva, Teresa Viñoles, Lluís Juncosa, Goretti Beaskoa i el que escriu aquestes línies.

En aquest sentit hem d'agrair públicament la tasca realitzada per dos artistes barcelonins per haver estat el nexa d'unió amb el passat recent i haver mantingut encesa la flama de l'exlibrisme català amb la seva copiosa producció i, sobretot, pel fet d'haver impulsat positivament la creació de l'A.C.E.: Oriol M. Diví i Teresa Costa.

La nostra és la trentena associació mundial dedicada al tema de l'ex-libris des de les diferents vessants de la creació artística, el col·leccionisme o l'estudi. Curiosament, cal dir que l'art de l'ex-libris és ben viu arreu del món, sobretot a Europa i, de manera especial, als països de l'Est i al Japó.

Un organisme internacional, E.I.S.A.E. («Fédération Internationale des Sociétés d'Amateurs d'Ex-libris»), agermana totes les associacions del món amb un esperit singularment fraternal, tal com vàrem poder comprovar personalment el passat estiu de 1988 en el XXII Congrés Internacional d'Ex-libris de Frederikshavn (Dinamarca). Cada dos anys la [E.I.S.A.E. convoca](#) un Congrés que se celebra sempre en diferents països del món. Els propers seran a Mönchengladbach (Alemanya) l'estiu del 1990 i a Sapporo (Japó) l'estiu del 1992. Com és evident, cada associació organitza també els seus minicongressos, trobades i totes aquelles activitats que considera importants pel seu desenvolupament.

És amb tota aquesta història i aquesta filosofia que hem tornat a néixer, impel·lits per la necessitat de reunir-nos entorn de l'ex-libris per a conèixer-lo i gaudir-lo millor, crear-lo, cobleccionar-lo i estudiar-lo. Amics, la nostra associació es proposa de canalitzar tot això a través de la publicació que teniu a les mans, volent ésser un reflex de tot el que passi a casa nostra o arreu del món relacionat amb el món de l'ex-libris.

Com és evident, a cent anys vista del naixement de l'exlibrisme modern i ja a les portes del segle XXI, volem enllair el passat i futur tot preveient que els nous corrents de l'art i la nova tecnologia obriran camins nous al fet vell i bell que són els ex-libris.

NOTES

- (1) Doctor Thebussem (pseudònim): *Ex-libris*, «Ilustración Española y Americana», Tom. XIX, n° 8, Madrid 8 de octubre 1875.
- (2) Poulet Malassis: *Les h'x-libris franeais depuis leur origine jusqu'à nos jours*, París 1874.
- (3) Francesc Viñas i Serra: *Los Exlibris y sus colecciones*, «Revista de Gerona», Tom. XX, n° XII, Gerona, diciembre 1895.
- (4) Alexandre de Riquer i Ynglada: *Ex-libris*, «La lectura», n° 24, Madrid, diciembre 1902.
- (5) Ramón Miquel y Planas: *Los Ex-libris y su actual florecimiento en España*, Topolitografía Salvat y Cia, Barcelona 1905.
- (6) La data d'aquests viatges ha estat molt debatuda entre els estudiosos de Riquer. El que sí és cert és que el contacte amb els prerrafaelites fou determinant per a la creació d'exlibris.
- (7) El superlibris és com una mena de segell-exlibris que ornamenta l'enquadernació de la coberta d'un llibre.
- (8) Alexandre de Riquer i Ynglada: *Ex-libris*, Barcelona/Leipzig, J. Thomas i J. Furnó/Giesecke & Devrient, 1903.
Josep Triadó i Mayol: *Primer llibre d'ex-libris den Triadó*, Imp. J. Borrás i F. Mestres, Elzeviriana, Barcelona 1906.
Joaquim Renart i Garcia: *Els Exlibris Renart*, Oli-va Imp. Vilanova i Geltrú, 1907.
- (9) Eliseu Trenc Ballester: *Les Arts Gráficas de l'època modernista a Barcelona*, Gremi d'Indústries Gráficas de Barcelona, Barcelona 1977.
- (10) Eliseu Trenc Ballester: Opus cit. pág. 107.
- (11) «Pórtic» de la revista *Pro Exlibris*, Any I, n° 1, Barcelona 1921, pág. III.
- (12) Jaume Barrera: *La didascalía del ex-libris*, Pro Exlibris, Any 1, n° 1, Barcelona 1921, pág. VII-XI.
- (13) Eduard Molas: *Postguerra i exlibrisme*, Pro Exlibris, Any II, Barcelona 1922, pág. VIII-IX.
- (14) A. de Rius i Vidal: *Pórtic*, Pro Exlibris, Any II, Barcelona 1922, pág. IV.
- (15) Francisco Esteve y Botey: *Ex-libris y exlibristas*, Aguilar S.A. de Ediciones, Madrid 1949.

Ex-libris de *Santiago ESTRANY* i *CASTANY*
per a *sí mateix* (P7a/1989)

XILOGRAFIA d'Enric Cristófor RICART i NIN

A XYLOGRAPHY by Enric Cristófor RICART i NIN (1893-1960)

Concise biography of Enric C. RICART i NIN, catalán engraver, author of the xylography presented to the founder members of the A.C.E. and which appears on the cover of the first number of «Ex-libris».

XILOGRAFIA de Enric Cristófor RICART i NIN (1893-1960)

Biografía sucinta de Enric C. RICART i NIN, artista grabador catalán autor de la xilografía con que se ha obsequiado a los socios fundadores de la A.C.E. y que figura en la portada de este primer número de la revista «Ex-libris».

La xilografia amb la que s'ha obsequiat als socis fundadors de l'ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES fou realitzada l'any 1957 per l'artista pintor i gravador vilanoví Enric Cristófor RICART i NIN (1893-1960) per a Pepita Pallé i Vachier, important col·leccionista d'ex-libris i impulsora de l'exlibrisme català en la seva tercera etapa (1951-1970).

E.C. Ricart començà els seus passos artístics al costat de Francesc d'Assís Galí qui l'inicià en l'aprenentatge de la tècnica xilogràfica, tan característica del nostre Noucentisme i que tan bé encaixa amb els seus plantejaments, esdevenint un dels artistes més significats d'aquest corrent. Més tard cursaria estudis a l'Escola de Bells Oficis de la que un seria professor. Fou un dels fundadors de l'Associació Courbet i en dissoldre's aquesta passà a formar part de les Arts i els Artistes.

La seva primera exposició de pintura data del 1917 a les desaparegudes Galeries Dalmau del carrer de Portaferriça, seguint les de 1920 i 1923 a les mateixes Galeries; la de 1925 a la Sala Parés; la de 1926 a Mataró i la de 1930 a Reus.

Els seus viatges a Itàlia i les llargues estades a París afinaren la seva sensibilitat i la seva tècnica com a gravador de la fusta en tota mena de procediments i sobretot el boix «a testa». Fou un mestre en la utilització eficaç del veló, eina que obre diversos solcs al mateix temps sobre la fusta i feu

notables aportacions expressives absolutament originals.

Entre el 1930 i el 1950 cultivó abundantment la il·lustració de llibres mantenint l'equilibri de les exigències tipogràfiques, les decoratives i les referides als propis continguts en obres de Sagarra, Calderón, Diego de San Pedro, Joan Amades, Homer/Riba... D'entre totes sobresurten Carmen, de Mérimée (1930), que il·lustrà per a les edicions «La Siréne» de París. El Quixot (1933), imprès per l'Oliva de Vilanova, per a The Limited Editions Club of New York i Antoni i Cleopatra (1936-1938), de Shakespeare, per a la mateixa editorial nord-americana.

Igualment es dedicó al gravat d'ocasió i de manera especial als ex-libris realitzant al voltant d'unes seixanta pulcres xilografies, marcades amb el segell personal de la seva peculiar manera de fer i de «dir». Just abans de morir el 1960 rebé el premi d'ex-libris Sedó Peris-Mencheta. Interessat per les lletres deixà unes Memòries inédites i un extens epistolari amb el pintor, arquitecte i crític J.F. Ráfols.

Agraim a Pepita Pallé la gentileza que ha tingut en deixar-nos el boix que E.C. Ricart li gravó per a estampar-lo i oferir-lo com obsequi a tots els que heu volgut recolzar-nos en la creació de l'ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES. F.O.

Peteris UPITIS (1899-1989)

Concise review and homage in memoriam of the lettonian engraver Peteris UPITIS, deceased in Riga last june.

Pequeño homenaje y breve reseña a la memoria del artista grabador letonio Peteris UPITIS, fallecido en Riga el pasado mes de junio de 1989.

Uartista tetó Peteris UPITIS, nascut a Kechskaia (Letónia) el 27 de setembre de 1899, fou un dels gravadors de fusta més notables de la seva generació. Dissenyá el seu primer ex-libris el 1927 i des de llavors n'ha realitzat més de 700.

Uany 1932 es graduó a l'Académiya letona de les Arts dirigida per R. Zarins, i des del 1945 fou professor de xilografia, composició i disseny de llibre antic traspasant la seva experiéncia com artista gráfic a tota una generació de futurs artistes no solament quant a métodos i téniques sinó ensenyant també a viure la mágia i l'aventura de l'art.

Els seus ex-libris xilografiats es caracteritzen, a més del seu saber ténic, per la poética popular del seus temes, la seva riquesa iconográfica, el seu universalisme i la seva inesgotable fantasía.

D'entre ells cal destacar la vintena d'ex-libris gravats sobre el tema del Quixot, molt valorats entre col·leccionistes. Justament un dels ex-libris que il·lustren aquest text és el que Peteris Upitis va gravar en fusta per a sí mateix amb tema cervantí. Es ¡'ex-libris que ens feu arribar la seva filla Aina amb motiu de la mort del seu pare pel juny d'enguany. En el; s'hi representa el Quixot a cavall brandant en la seva má dreta un ex-libris i en l'esquerra un burí, Peina companya del seu treball quotidiá. A més, nit i día -estrelles i sol- t una rosa al seu pas. Tota una simbologia!

La contribució de Peteris Upitis al món de l'ex-librisme ha estat realment important sobretot si tenim en compte la qualitat i la quantitat de la seva obra. És més, el variat caràcter del tema dels seus ex-libris i ¡'abundosa dedicació que n'ha fet al món occidental el converteixen significativament en un important nexa d'unió entre els països de l'Est i nosaltres, convertint alhora els ex-libris en un factor d'intercanvi cultural internacional.

Sigui aquest el nostre senzill homenatge a ('artista que fou Peteris Upitis, traspasat a Riga el 5 de juny de 1989.

Francesc 4RENES

1899. 27. IX - 1989. 5. VI

Aina Janderson
gls Upite.

«IN MEMORIAM»

NOTICIARI*NOTICIARI*NOTICIARI1

APROVACIÓ DE U<ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES» (A.C.E.)

Amb data del 31 de juliol de 1989 ha estat legalment aprovada i inscrita en el registre d'associacions de la Generalitat l'ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES, després d'haver estat constituïda en el mes de gener d'enguany.

En un Estat democràtic la Constitució contempla el dret d'associació. Així, dones, la nostra ha estat aprovada i reconeguda amb la finalitat de promoure l'exlibrisme a casa nostra sotmesa, com és natural, als drets i deures de tota col·lectivitat.

És amb alegria que us ho comuniquem a fi que participeu d'un goig que entre tots hem fet possible. Van al davant en aquesta primera etapa i com a primera junta rectora el professor Francesc Orenes com a cae visible de l'Associació, formant equip amb Francesc Casanellas, Teresa Costa, Rafel Oromí i Mireia Serra.

MINICONGRÉS D'EX-LIBRIS A NANCY (Franja)

Del 18 al 21 d'agost del passat estiu s'ha celebrat a Nancy un minicongrés d'exlibris per commemorar el cinquanta aniversari de la fundació de l'«Association Française pour la connaissance de l'exlibris» (A.F.C.E.L.), que trimestralment publica el butlletí «L'Ex libris français», sota la direcció de Louis Demezières.

Volem deixar constància d'aquest fet important per a l'exlibrisme francès; europeu tot remarcant que, coincidint amb aquesta celebració, Mme. Germaine Meyer-Noirel, un membre clau i actiu d'aquesta associació, ha publicat un llibre sobre ex-libris que recomanem pel seu interès. Es tracta de «*L'ex-libris: Histoire, Art, Techniques*», editat per Picard (París, 1989).

Ens unim de cor al goig de la celebració cinquantenària de l'associació vena.

II CURS DE DOCTORAT SOBRE «HISTÒRIA, TEORIA I TÈCNICA DE L'EX-LIBRIS»

Per segon any consecutiu ha estat impartit pel professor Francesc Orenes durant els mesos de març, abril i maig d'enguany a la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona un curs de doctorat sobre «Història, Teoria i Tècnica de l'ex-libris» per a alumnes de 111 Cicle que preparen llurs tesis doctorals.

El curs, que ha estat seguit amb interès i regularitat pels alumnes matriculats, ha tractat de l'exlibrisme des de les diferents vessants com són la història, la tècnica i els diferents aspectes socioculturals que impliquen.

Donarem comete en el proper número dels resultats pràctics i dels treballs d'investigació realitzats per l'alumnat.

MÓNCHENGLAD- BACH (ALEMANYA): XXIII CONGRÉS INTERNACIONAL D'EX-LIBRIS

Des que en l'any 1953 varen començar a celebrar-se congressos d'ex-libris, primer europeus i anuals i en l'actualitat internacionals i biennals, la [E.L.S.A.E. -organisme](#) internacional que aplega les quasi trenta associacions mundials d'ex-libris- ha fixat com a lloc de celebració del XXIII Congrés la vila alemanya de Mönchengladbach, propera a Colònia, pels dies del 30 d'agost al 2 de setembre de 1990.

Conferències, comunicacions, assemblees, exposicions, concursos, visites... i sobretot canvis d'ex-libris en un clima relaxat de fraternitat, com de tota la vida, són les notes que caracteritzen un congrés tal com vàrem poder-ho comprovar en el darrer congrés celebrat a Frederikshavn (Dinamarca) el passat estiu de 1988.

Per assistir només cal subscriure's i cobrir les despeses. Podeu informar-vos a través de l'associació. És una experiència interessant!

La primera exposició d'ex-libris d'enguany en l'àmbit de les nostres contrades -vaig tenir l'oportunitat de participar, el mes de gener, a la «The World Ex-libris Exhibition in Shanghai'89», Shanghai, Xina -juntament amb el P. Oriol M. Diví-, va tenir lloc a l'Oficina «Poble Nou» del Servei de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya. Les dades fóren del 6 al 19 de febrer incloent-hi una conferència, el dia 16, sobre el tema amb la idea de difondre l'exlibrisme entre persones interessades. Constituï una experiència forta profitosa entre els veïns d'aquest barri barceloní.

...L'exposició que es dugué a terme al Foment Martinenc, entitat cultural que, des del 1877 procura la difusió de la cultura en aquest districte barceloní, es muntà sota el títol forçat suggeridor d'«Ex-libris... en flor». El tema era la simbologia floral i primaverenca en molts dels ex-libris dissenyats: arbres, plantes, flors, ocells, papallones... motius, tots ells, al·legòrics a aquesta època de l'any de renovació de la natura.

Fou una mostra forta visitada tant pels socis de l'entitat com pels participants de les activitats que sota el lema de «Festes de Primavera», promou la Secció Cultural. La mostra es pogué visitar entre els dies 20-28 de maig.

.....
Del 19 al 30 de juny, fou presentada una mostra de l'obra més recent al Cercle Artístic Sant Lluc. Fou inaugurada amb la presència del president de l'A.C.E. el Sr. Francesc Orenes i que en el mot de presentació, feu esment del marc centenari i entranyable per la vida artística barcelonina d'aquella seu que acollí artistes moder-

nistes com Alexandre de Riquer, de qui Aren nom el Taller de Gravat que es troba en les seves instal·lacions. El Cercle encara conserva el disseny del logotip sorgit de les mans d'aquest mestre en les arts i l'exlibrisme.

La mostra fou àmpliament visitada i comentada.

«CATALOGO DE EXLIBRIS DE BIBLIOTECAS ESPAÑOLAS EN LA BIBLIOTECA NACIONAL»

Amb aquest títol i publicat pel «Ministerio de Cultura y la Dirección General del Libro y Bibliotecas» ha aparegut un important volum que dona comete dels ex-libris que posseeix la Biblioteca Nacional de Madrid.

El catàleg, obra de Consuelo Angulo Fernández, del Gabinet d'Estampes de la Biblioteca, i M. Luisa Molina Guerra, de Belles Arts, està prologat per Juan Pablo Fusi Aizpurua, Director de la Biblioteca Nacional.

L'obra d'anys, en les seves primeres 590 pàgines dona comete de 2.470 ex-libris, un índex d'artistes, col·leccions i una bibliografia final, i les 126 pàgines següents contenen un bon nombre d'il·lustracions, complementàries del text.

Malgrat algunes imprecisions, es tracta d'una bona aportació al món dels ex-libris que ajudarà a conèixer millor l'exlibrisme de l'Estat, una bona part del qual es deu a Catalunya.

EXPOSICIÓ D'EX-LIBRIS A PALAMÓS

Del 22 d'abril al 20 de maig de 1989 la Sala d'Exposicions de l'Ajuntament de Palamós acollí una exposició d'ex-libris organitzada pel Departament de Cultura de l'Ajuntament, el Servei Municipal de Catalá i l'Arxiu Municipal de Palamós. Várem tenir ocasió d'assistir a la inauguració.

Les 150 mostres exposades formen part de la col·lecció que Hug Sanner, un alemany resident a Palamós dedicat a la indústria surera, donó al Museu «Cau de la Costa Brava», del que n'havia estat un dels fundadors.

Uacurada selecció dels ex-libris exposats, gairebé tot aigüaforts, eren obres de reconeguts artistes alemanys del primer quart de segle: Hans Bastanier, Willi Geiger, Joseph Sattler, Ferdinand Staeger, Siegmund Lipinsky, Max Klinger, Karl Ritter, Hans Volkert, Otto Hupp, Felix Hollenberg, Oscar Graf, Cáecilie Graf, G. Broel, Hubert Wilm, Otto Ubbelohde i Sepp Frank. També hi figuraven algunes marques dels pioners de l'exlibrisme catalá: Ramon Casals i Vernis, Alexandre de Riquer, Josep Triadó i Joaquim Renart.

En l'actualitat, Mireia Serra, (licenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona, està realitzant l'ordenació i catalogació de la col·lecció d'Hug Sanner, que abasta més d'un miler d'obres. Més endavant ens agradará parlar d'aquest treball així com del mateix col·leccionista Hug Sanner, important impulsor de l'exlibrisme catalá des dels anys 1920.

MOSTRA D'EX-LIBRIS DEL «CRUP TROBALLE» alumnes del «Taller d'Estudi i Creació d'Ex-libris»

El «Taller d'Estudi i Creació d'Ex-libris» va néixer de la idea que una difusió didáctica del tema ompliria el buit que sobre exlibrisme hi havia en aquells moments. El que jo sabia, podia i devia ensenyar-ho a altres persones que volguessin experimentar i crear en aquest camp. Si més no, donar l'oportunitat d'estar-ne informats teóricament.

Uexperiència, amb les seves dificultats, s'iniciá primer al Centre Cívic «Can Deu» per a consolidar-se, definitivament durant dos cursos, a l'Oficina «Camp de l'Arpa» de Benestar Social, depenent de la Generalitat de Catalunya.

Finalitzat el curs 88-89, amb l'aprofitament forja singular per part dels alumnes autoanomenats «Grup Troballes», es decidí exposar els treballs realitzats en la mateixa Oficina que, entre les seves activitats culturals, inclou aquestes manifestacions. Les dades foren les que van des del 25 d'abril fins el 22 de maig de 1989. Aquesta mostra, per cert molt reeixida, honorá la meua tasca com a professora i constituí la millor cloenda pel curs.

Hi participaren Núria Cabré, Manuel Camañes, Carme Garcia i Esperanqa Lera. Tots ells són socis de l'A.C.E. i com ja vaig dir en els mots de presentació de l'exposició: «Tenim ganes de caminar endavant».

Teresa Costa

EXPOSICIÓ D'ARTISTES LENINGRA- DENCs AL CENTRE CÍVIC «CAN DEU» (Les Corts-Barcelona)

Uany 1987 i a la ciutat alemanya de Wiesbaden, es va organitzar un Concurs Internacional d'Ex-libris en el que vaig participar. Es publicó un magnífic catàleg amb els ex-libris seleccionats. Hi havia el meu i arrel d'aquesta publicació, vaig rebre varies cartes. Entre elles, la del Sr. Evgueni Bliumkin, gravador i veí de la ciutat russa de Leningrad. Des de llavors, hem mantingut una correspondència que tingué un primer fruit amb una mostra a Leningrad dels meus ex-libris. Aquest fet em motivó a procurar una col·laboració més estreta i a benefici de l'exlibrisme en general.

Donades les bones relacions que hi havia amb la direcció del Centre Cívic «Can Deu», del districte barceloní de Les Corts, i arrel (del Taller d'ex-libris que allí vaig iniciar, vaig sol·licitar, oficialment, de muntar una exposició amb les obres del Sr. Bliumkin i els seus alumnes de gravat. Es dona la circumstància de que el Sr. Bliumkin regenta una Oficina de petita obra gráfica que inclou, naturalment, els ex-libris. A últims del propassat mes de juliol se'm va comunicar que el Centre Cívic acolliria l'esmentada proposta. També es faran càrrec de l'edició d'un cartel (per anunciar l'exposició que tindrà lloc el mes de mar de l'any vinent.

Aquesta exposició, degut al dinamisme que suposará pel món exlibrístic, s'inclourá dins les activitats de l'A.C.E. que hi dona tot el seu suport.

Teresa Costa

BUTLLETA D'ADHESIÓ A L'ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES
MEMBERSHIP APPLICATION TO ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES

Nom i cognoms

Name and surname

Direcció

Address

Telèfon

Phone

Ciutat

City

Codi Postal

Postal Code

País

Country

Vull ser soci de l'ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES

I would like to become a member of ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES

Preu anual / *Annual fee:*

Espanya i Portugal ..... 3.000,—ptes.

Europe ..... 5.500,—ptes. (45 \$ USA)

Other countries ..... 6.000,—ptes. (50 \$ USA)

Forma de pagament: 1-Domiciliació bancària (facilitar dades)

2-Gir Postal a nom de:

Teresa COSTA (ACE)

Provença 534, 3r.-4a.

08025-BARCELONA

Method of payment: Postal money order send to:

Teresa COSTA (ACE)

Provença, 534, 3r.-4a.

08025-BARCELONA (Spain)

Butlleta de domiciliació bancària

Nom i cognoms

Compte corrent núm.

Llibreta núm.

Banc/Caixa

Agència núm.

Adreça

C.P.

Municipi

Comarca

Senyor, els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta atenguin, fins a nova ordre, el rebut que anyalment els presentarà, per al pagament de la meua quota d'associat, l'administració de l'Associació Catalana d'Exlibristes (A.C.E.).

Cordialment,

(Signatura)

ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXLIBRISTES
Apartat de Correus 24.196 / E-08080 BARCELONA (Espanya)